En isolerad population av ängsvårtbitare (Metrioptera roeseli) på skånska sydkusten

[An isolated population of *Metrioptera roeseli* Hagenbach 1822 (Orthoptera, Tettigoniidae) on the south coast of Sweden]

INGEMAR AHLÉN

Vid en fladdermusexkursion på Skånes sydkust den 3 september 1994 kl 23.16 hörde jag nära parkeringen vid Smygehuks gamla fyr ett surrande rätvinge-läte i ultraljudsdetektorn. Det hördes endast under ca 6 sekunder och återkom sedan inte. Jag misstänkte att det kunde vara någon av de surrande vårtbitare-arterna, t.ex. *Metrioptera roeseli* (ej känd från Skåne) eller *Metrioptera bicolor* (känd från Vombsänkan i Skåne och nyligen rapporterad från Höllviken). Vid nytt besök på samma plats nästa år, den 7 augusti 1995 kl. 21.34, upprepades ungefär samma sak. Rune Gerell och jag skulle lyssna efter fladdermöss och hörde då på exakt samma plats några korta spelmoment av den surrande rätvingen, troligen från två exemplar som nu satt ute i en rågåker. Det blev emellertid snart helt tyst och jag bestämde därför att undersöka saken noga vid en tidpunkt på dygnet då vårtbitare har bättre aktivitet. Detta skedde den 9 augusti 1995 kl. 10.23-12.20 då det var varmt och nästan stilla med utmärkta betingelser för avlyssning av området.

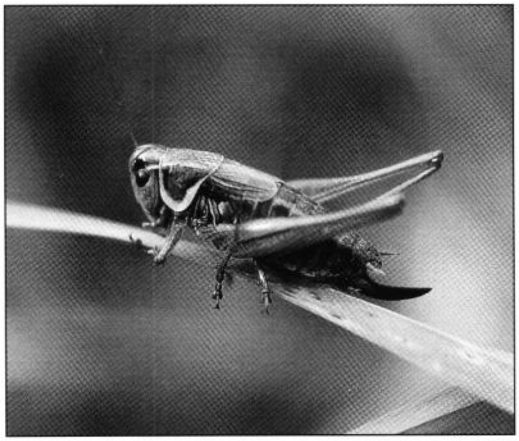

Fig. 1. Ängsvårtbitare ***Metrioptera roeseli****, Tyskland. Foto: Oskar Kindvall.*

Roesel's Bush-cricket ***Metrioptera roeseli****, Germany.*

Resultatet blev följande. Det visade sig vara ängsvårtbitare (cikadavårtbitare), *Metrioptera roeseli* (Fig. 1), en art som jag har tidigare erfarenhet av från västra Mälardalen och från Åland och vars sång jag beskrivit i en artikel om ultraljud hos svenska vårtbitare i Entomologisk Tidskrift (Ahlén 1981) och året därpå presenterade på en ljudkassett (Ahlén 1982). Under kringvandring i området hördes hundratals spelande hanar. De fanns både väster och öster om Smygehuks fyr, huvudsakligen i den högvuxna och obetade gräsmarken (med bl.a. knylhavre och blodnäva), ovanför strandklappern och nedanför åkermarken resp. bebyggelsen (Fig. 2). Denna mer eller mindre sammanhängande biotop med de intensivt spelande vårtbitarna sträcker sig västerut från Smygehuks hamn ungefär en kilometer till en gräns där högvuxet gräs övergår till hästbetade marker. Området öster om Smygehuks hamn, d.v.s. vid Sveriges sydligaste udde och stranden förbi köpmansmagasinet kontrollerades och befanns sakna arten. Likaså avlyssnades området västerut, d.v.s. ängarna öster om Böste läge, utan resultat.

Nära Smygehuks fyr hördes några exemplar spela i en rågåker och en hane hade tagit sig över landsvägen och satt i renen som var beväxt med bl.a. palsternackor. Hela den isolerade populationen finns alltså inom ett smalt ca en kilometer långt område längs havet.

Ängsvårtbitaren är förut i Sverige endast känd från ett område vid västra Mälaren och norr om Hjälmaren (Idar 1973, de Jong & Kindvall 1991). Åt öster finner man arten på Åland och på det finska fastlandet, liksom i Lettland. Den nu upptäckta populationen på sydkusten är dock geografiskt närmare förekomster kring södra Östersjön. I Danmark har arten länge varit känd på Lolland,

Fig. 2. Ängsvårtbitarens biotop vid Skånes sydkust; gräsmark mellan stranden och odlade fält. Foto: Ingemar Ahlén

Habitat of Roesel's Bush-cricket at the Swedish south coast; grassland between the shore and the cultivated fields.

men nya förekomster har upptäckts på Falster och Jylland (Delphin 1983, Holst 1986). I Tyskland anses den vara vanlig norrut till Schleswig-Holstein (Bellman 1985).

Med hänsyn till att vårtbitareägg kan transporteras med växtmaterial över havet (Marshall & Haes 1988) kan man tänka sig att den nu upptäckta populationen etablerat sig efter en lyckad kolonisation vid havsstranden. Man kan också fråga sig om arten finns på andra avsnitt av sydsvenska kuster.

Eftersom det krävs mycket god hörsel eller en ultraljudsdetektor för att höra den högfrekventa och mycket snabbt surrande sången (starkast vid ca 25 kHz) kan nog arten lätt förbises. Säker identifikation av rätvingars sång kan lättast ske med hjälp av en detektor som är utrustad med så kallad tidsexpansion. Man kan då från det digitala minnet avlyssna detaljer i ljudet från varje enskild stridulering. Vad som då hörs är mycket mer artspecifikt än de ljud man kan hinna uppfatta vid lyssning i realtid.

Litteratur

Ahlén, I. 1981. Ultraljud hos svenska vårtbitare. - Ent. Tidskr. 102: 27-41.

Ahlén, I. 1982. Songs of Swedish Bush-crickets. SLU, Dep. Wildlife Ecology, Uppsala. Ljudkassett.

Bellman, H. 1985. Heuschrecken, beobachten, bestimmen. Melsungen (J Neumann-Neudamm Gmbh & Co).

Delphin, P. 1983. Nyt findested for løvgraeshoppen Metrioptera roeseli (Hagenbach) i Danmark. - Flora og Fauna 89: 17-18.

Holst, K.T. 1986. The Saltatoria (Bush-crickets, crickets and grasshoppers). - Fauna Ent. Scand. 16. Leiden, Copenhagen (E.J.Brill/Scand. Science Press Ltd).

Idar, M. 1973. Metrioptera roeselii Hbg., en för Sverige ny vårtbitare (Salt. Ensifera). - Ent. Tidskr. 94:115.

de Jong, J. & Kindvall, O. 1991. Cikadavårtbitaren Metrioptera roeseli – nykomling eller hotad relikt? - Fauna och Flora 86:214-221.

Marshall, J.A. & Haes, E.C.M. 1988. Grasshoppers and allied insects of Great Britain and Ireland. Colchester (Harley Books).

Summary

A population of Roesel's Bush-cricket *Metrioptera roeseli* was discovered in an isolated area at the coast of southernmost Sweden (55°20' N, 13°21' E). The habitat is ungrazed tall grass vegetation between the seashore and the cultivated fields. The inhabited area is about one kilometre long. The population is supposed to be the successful result of an over-sea dispersal, perhaps by eggs carried with plant material.

Ingemar Ahlén, SLU, Department of Wildlife Ecology, Box 7002, S-750 07 UPPSALA, Sweden.

Stipendier för insektsintresserade ungdomar

Maria och Thure Palms uppländska stipendiefond, Mattias Idars stipendiefond samt Bertil Kullenberg-fonden

För ungdomar som är intresserade av insekter eller spindlar och som vill göra någon form av undersökning finns det möjlighet att söka pengar för material och resor ur ovanstående stipendiefonder. Ett krav för de två förstnämnda är att den sökande inte påbörjat forskarutbildning. Fonderna förvaltas av Entomologiska Föreningen i Uppland och ca 12 000 kr finns att dela ut under 1996. Det du behöver göra är att skriva en ansökan, där det ska stå vad och hur du planerar att göra samt en kalkyl över vad det kommer att kosta. Efteråt vill föreningen ha en rapport om resultatet av undersökningen. Ansökan skickas till: *Entomologiska föreningen i Uppland, c/o Entomologiska avdelningen, Villav. 9, 752 36 UPPSALA. Senaste datumet för ansökan är 30 april 1996.*